

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Eisner Eğitsel Eleştiri Modeline göre Değerlendirilmesi

Murat İnce¹ & Özlem Kuuk Yavuz²

Özet: Bu çalışmada, 2017–2018 öğretim yılında uygulamaya konulan 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının Eisner’ın Eğitsel Eleştiri modeline göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Zonguldak ilinde bulunan dört ortaokulda görev yapmakta olan sekiz Sosyal Bilgiler dersi öğretmenin görüşleri alınarak yapılmıştır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi çözümlene tekniği kullanılmıştır. Nitel bir çalışma olan bu araştırmanın bulguları Eisner’ın Eğitsel Eleştiri modelinde yer alan "Tanımlama", "Yorumlama", "Değerlendirme" ve "Temalaştırma" alt boyutlarından yararlanılarak sunulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının, çalışmaya katılan öğretmenler tarafından genelde olumlu bulunduğunu, ancak uygulamada öğrenci merkezli etkinliklere yer verilememesi, ünite sayısının çok olması ve ayrılan sürenin yetersizliği, kalabalık sınıflar ve teknik donanımdaki yetersizlikler gibi bazı sorunlar yaşandığını göstermektedir. Ancak; 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili düzenli olarak yapılacak değerlendirmeler aracılığıyla uygulama aşamasındaki sorunlar aşarak, öğretim programının daha etkili bir biçime dönüştürüleceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Program Değerlendirme, Eisner Eğitsel Eleştiri Modeli, İçerik analizi

Geliş Tarihi: 08.11.2018 – **Kabul Tarihi:** 13.12.2018 – **Yayın Tarihi:** 29.12.2018

DOI: 10.29329/mjer.2018.172.20

Evaluation of the 5th Grade Social Studies Course Curriculum according to the Eisner Educational Criticism Model

Abstract: The aim of this study is to evaluate the curriculum of the 5th grade Social Studies course in 2017-2018 academic year by means of Eisner Educational Connoisseurship and Criticism Model. The research was carried out in line with the opinions of eight teachers who were working at four different secondary schools in Zonguldak. The semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data collection tool. Content analysis technique was used in data analysis. The findings of the research, which is a qualitative study, were presented in the sub-dimensions of "Description", "Interpretation", "Evaluation" and "Thematics" in Eisner Educational Connoisseurship and Criticism Model. The findings of the study show that the 5th grade Social Studies course curriculum was considered generally positive by the teachers participating in the study, but the findings indicate that there are some problems such as the inability to include student-centered activities in practice, the high number of the units, the insufficient time allocated, the crowded classes and technical

¹ Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, Zonguldak, Türkiye

İrtibat Yazar: muratince20@hotmail.com

² Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, Bartın, Türkiye

equipment. However, it is thought that the curriculum will be transformed into a more effective form by overcoming the problems in the implementation phase through regular evaluations related to the curriculum.

Keywords: 5th Grade Social Studies Course Curriculum, Curriculum Evaluation, Eisner Educational Connoisseurship and Criticism Model, Content Analysis

GİRİŞ

Teknolojik ve bilimsel gelişmelerin etkisiyle günümüzde tüm kurumlar köklü değişikliklere maruz kalmaktadır. Bilginin zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın tüm kitleler tarafından kolayca elde edilmesi, toplumların hızlı bir biçimde küreselleşme sürecine girmesine neden olmuştur. Bireyler kendi toplumsal normlarını ve kültürlerini benimserken aynı zamanda da farklı ülkelerin kültürleri, dilleri, ekonomik ve politik anlayışlarından etkilenmekte ve dünyayı birbirine bağlı bir sistemler bütünü olarak benimsemektedirler (Merryfield ve Wilson, 2005). Dolayısıyla, bireyler yalnızca içinde yaşadıkları toplumu değil aynı zamanda da tüm dünyada meydana gelen değişimleri anlamak ve bu değişimlere uyum sağlamak zorundadırlar (Ukpokodu, 2010, Merryfield, 2011). Bu nedenle, ulusların eğitimdeki temel hedefi, bireylerin başarılı bir biçimde toplumsal varlıklarını sürdürebilmeleri ve kültürel kimliklerini kazanmanın yanında bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum ve katkı sağlayan, yenilikçi, yaratıcı ve etkin birer dünya vatandaşı olabilmelerine olanak sağlamaktır (National Council for Social Studies (NCSS), 1992) .

Bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli bilgi, beceri ve tutumların kazandırılmasında “değişmenin bilimi” olarak adlandırılan sosyal bilimlerin önemi oldukça büyüktür. Eğitim sistemleri, ekonomi, politika, tarih, psikoloji, coğrafya gibi toplumları ve gelişmelerini kapsayan tüm disiplinler kısacası bireyler, bireylerin tüm eylemleri ve sonuçları sosyal bilimlerin çalışma alanını oluşturmaktadır (Abubakar ve Abdullah, 2018). Toplumsal bir misyona sahip olan Sosyal Bilgiler dersi ise tüm bu disiplinlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, disiplinlilerarası bir yaklaşım temel alınarak oluşturulmakta ve bireyleri hem etkin vatandaşlık noktasında geliştirmekte hem de sosyal ve kültürel yaşantılarının zenginleşmesine katkı sağlamaktadır (Doğanay, 2003). Bireyler içinde buldukları topluma ait normları ve kültürel değerleri öğrenirken aynı zamanda da evrensel değerlere yönelik farkındalık kazanmaktadırlar (Evin ve Kafadar, 2004). Bir toplumu oluşturan dinamiklerin o toplumdaki insanlar tarafından içselleştirilmesi, hem ulusal birlik duygusunun oluşmasında hem de toplumların gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bireylerin bu bağlamda sahip oldukları değerler, psiko-sosyal gücü arttırarak bireylerin farkındalıklarının gelişmesine katkı sağlamaktadır (Çınar, 2010). Türk milli eğitiminin genel amaçları çerçevesinde tanımlanan değerlere bakıldığında; “milli, manevi ve ahlaki açıdan gelişmiş, topluma karşı görev ve

sorumluluklarının bilincinde, dengeli bir karaktere sahip, bilimsel düşünebilen, girişimci, insan haklarına saygılı, yapıcı ve yaratıcı bireyler” yetiştirmenin öncelikli hedefler arasında yer aldığı görülmektedir. (MEB, 1973). Kısacası, hem bilişsel hem de duyuşsal özelliklerin birlikte kazandırılması bireylerin eğitim süreçlerinde büyük önem taşımaktadır. Lickona (1991) karakteri “bireylerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tüm yönleri” olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla, demokratik bir toplumda iyi bir vatandaş olabilme, gelişmiş ahlaki benliğe, sorgulama ve doğru karar verebilme bilincine sahip olabilme ve toplumsal düzenin kurulup, korunması noktasında Sosyal Bilgiler dersi yadsınamayacak biçimde önemli bir disiplin olarak görülmektedir.

Birçok disipline ait içeriği kapsayan sosyal bilgiler dersi, ülkemizde ilköğretim 4-8. sınıflarda okutulmaktadır (MEB, 2017). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2004 yılında geliştirmiş olduğu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nı yapılan pilot çalışmanın ardından 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ülke genelinde uygulamaya koymuştur. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin öğrenim sürecinde araştırmalarına, sorgulamalarına, keşfetmelerine ve aktif katılımlarına imkân verecek şekilde yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak hazırlanmış ve işbirlikli öğrenme stratejileri ile Çoklu Zeka Kuramı temel alınmıştır (MEB, 2006). Yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenen öğretim programı, farklı düşünce sistemlerini geliştirmeyi hedefleyen öğrenme metotlarının kullanılmasını ve uygulayıcıların olay örgüsünü ve konuları ilginç yaklaşımlarla sunmasını gerektirmektedir (Chen, 2003). Geleneksel öğretim programlarının aksine yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış programlar, öğrencinin ön öğrenmelerinin temelinde yeni bilgiyi keşfetmesine, uygulamalı olarak problem çözme yöntemlerini geliştirmesine (McCray, 2007), yorumlamasına, farklı boyutları analiz edip bilgiyi yapılandırmasına olanak sağlamaktadır (Brooks ve Brooks 1993). Dolayısıyla yapılandırmacılık daha çok bireylerin bilgiyi nasıl oluşturduğuna yönelik bir teori olarak ifade edilebilir (Cannon, 1997). Araştırma, analiz, sorgulama, öğrenme deneyimleri ile birlikte oluşan yapılandırma bilgiyi ortaya çıkartmaktadır (Applefield, Huber, ve Moallem, 2000). Bir başka deyişle, bireyler öğrenme sürecinde edindikleri deneyimler yoluyla anlamlı öğrenmeyi oluşturmaktadırlar.

Günümüzde öğrenme, basit bir etki-tepki olayından ziyade (Ormrod, 2006), bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda oluşan bilişsel süreçleri nasıl kullanması gerektiği ve bilişsel süreçleri nasıl geliştirmesi gerektiği üzerine odaklanmaktadır (Airasian ve Walsh, 1997). Farklı disiplinlerin temelinde günlük yaşama dair durumların sunulduğu Sosyal Bilgiler Dersi de sadece kavram bilgisinin öğretiminden çok öğrencilerin, toplumsal normları, hak ve sorumluluklarını yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Jadallah, 2000).

Teknolojinin hayatımıza getirdiği hızlı değişim ve gelişmeler tüm alanlarda olduğu gibi eğitim yöntemleri ve felsefelerinde de değişimleri beraberinde getirmiştir. Mevcut gelişmelere adapte olabilmek ve bireyleri bu doğrultuda yetiştirebilmek adına, eğitim programları da güncel bilgileri kapsayacak biçimde yeniden tasarlanmalıdır (Henson, 2006; Zamanian, Kashkouli ve Seddighi, 2015).

Bu nedenle 2015-2016 eğitim-öğretim yılında tamamlanan revize çalışmalarının ardından Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı da 5. sınıftan itibaren kademeli olarak uygulamaya konulmuş; kazanımlar ve öğrenme alanları içerik boyutunda da değişiklikler yapılmıştır (TTK, 2017).

Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, topluma karşı görev ve sorumluluklarının bilincinde olan bireyler yetiştirmenin yanında, “dünya vatandaşı” olma bilincine sahip, içinde bulunduğu toplumun değerlerine bağlı, bilim ve teknoloji noktasında bilgi ve beceriye sahip, problem çözüme becerileri gelişmiş, yaratıcı kuşaklar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Aynı zamanda gerçek yaşama ait durumlar sunularak, öğrencilerin araştırma, eleştirme, gözlem ve deneyimleyerek sosyal durumları anlamlandırılmaları hedeflenmiştir (MEB, 2017). Bu yaklaşımla hazırlanan program öğrencilerin sosyal yeterliliklerinin gelişmesine ve farklı kültürel değerlere sahip toplumlarda etkin bireyler olarak varlıklarını sürdürebilmelerine olanak sağlar (Michaelis ve Garcia, 1996). Söz konusu hedeflere ulaşılma düzeylerinin belirlenmesi amacıyla uygulanan programların değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Program değerlendirme çalışmaları, teorik boyutta program geliştirme uzmanları tarafından titiz çalışmalarla devam etmektedir. Fakat programın uygulama boyutundaki etkililiği, öğrenciler üzerinde gözlenebilen başarısı ya da eksikleri, program değerlendirme çalışmalarının en temel ögesi olan öğretmenler tarafından çok daha etkili biçimde ortaya konmaktadır. Güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının hedeflendiği biçimde gerçekten yapılandırmacı yaklaşıma yönelik öğrenci merkezli etkinliklere imkân verip vermediğine, programın içerik, öğrenme durumları, değerlendirme boyutları ve ders materyalleri açısından amaçlanan yetileri hangi ölçüde kazandırabildiğine dair program değerlendirme çalışmalarının yapılması, programın etkililiği adına büyük önem taşımaktadır. Programların taslak olarak hazırlanması, uygulama süreci ve etkinliklerin değerlendirilmesi, kapsamlı çalışmalar sonucunda olmaktadır. Dolayısıyla hazırlanan programın sağlıklı işleyip işlemediğine karar vermek adına hem taslak hem de uygulama süreci ile ilgili detaylı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Köse, 2011). Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış bir öğretim programını sadece kazanımlar boyutu ile değerlendirmek sağlıklı bir sonuç vermeyecektir. Dolayısıyla 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nı değerlendirirken, programın uygulama ve değerlendirme sürecine yönelik öğretmen gözlemlerinin büyük önem taşıdığı düşünüldüğünden bu çalışmada eğitsel Eisner Eleştirisi Modeli temel alınmıştır.

Eğitsel Uzmanlık ve Eleştirisi Modeli

Program hakkında tecrübe sahibi olan uygulayıcıların görüşleri üzerine temellendirilmiş Eğitsel eleştirisi modeli, dış kaynaklı uyarıcılara maruz kalmadan yapılan bireysel değerlendirmeleri ve eleştirileri kapsamaktadır (Worthen, Sanders ve Fitzpatrick, 1997). Eisner (1985)’ e göre program değerlendirme sürecinde öncelikle içerik önemli bir kriter olarak işlev görmektedir. Öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi ve içeriğin tutarlı olması, aynı zamanda programda sunulan öğrenme

yaşantıları ile öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve hazırbulunuşluklarının da birbirine paralellik göstermesi gerekmektedir. Uygulamaya konulan programın nitelikli bir öğretim imkanı sağlayıp sağlamadığını değerlendirmek ise program değerlendirme sürecinde bir diğer ölçüt olarak benimsenmektedir. Eisner tarafından ileri sürülen son değerlendirme süreci ise öğrenciye özgü, öğretmene özgü ve konuya özgü değerlendirme sonuçlarıyla ilişkilendirilmiştir. Program değerlendirme süreci için öne sürülen tüm bu kriterler, Eisner tarafından sistematik bir değerlendirme modeline dönüştürülerek, Eğitsel Eleştiri modeli olarak isimlendirilmiştir.

Eğitsel eleştiri modelinde “betimleme”, yorumlama”, değerlendirme” ve “temalaştırma” olmak üzere dört temel boyut yer almaktadır. İlk boyut olan “betimleme” boyutunda; uygulamaya konulan yeni programın nasıl bir fark yarattığı, program ile meydana gelen değişikliklerin öğrenciler ve uygulayıcılar üzerinde nasıl bir etki yarattığı ve programın bütününe yönelik verilen tepkilerin neler olduğu gibi sorulara yanıtlar aranmaktadır. Yorumlama boyutunda, programın uygulamaya konması ile birlikte meydana gelen değişimlerin yaratacağı sonuçlar üzerine yorumlar yapılır. Değerlendirme boyutunda, elde edilen verilere göre programın değeri ve uygulanabilir olup olmaması noktasında yargıda bulunulmaktadır. Dördüncü boyut olarak yer alan temalaştırma boyutunda ise, programın güçlü ve zayıf yönleri belirtilerek, uygulanabilirliği noktasında programı tasarlayan uzmanlara görüş bildirilmektedir (Ornstein ve Hunkins, 1998).

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada 2017 yılında hazırlanan ve 2017-2018 öğretim yılında uygulamaya konulan yeni Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf Öğretim Programının eğitsel eleştiri modeline göre değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, yeni programın uygulamadaki durumu, karşılaşılan eksiklikler ve program ile birlikte sunulan yenilikler, programın öğeleri temel alınarak belirlenen temalar çerçevesinde, öğretmen görüşleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Önemi

Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı olarak hazırlandığı ifade edilen ve güncellenen 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının hedef, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları öğeleri açısından program geliştirme ölçütlerine uygun olması ve çağın gerektirdiği nitelikleri bireylere kazandıracak şekilde hazırlanmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla, uygulamaya yeni konulan bu program ile ilgili değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalar büyük önem arz etmektedir ve bu bağlamda yapılan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının değerlendirildiği bu çalışmada, programın temel öğeleri (hedef, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları) birer alt problem olarak belirlenmiş ve öğretmen görüşleri doğrultusunda bu öğelere ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma “durum çalışması” ile desenlenmiş nitel bir çalışmadır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 41). Yin’e (2003, 1) göre durum çalışması “niçin ve nasıl soruları ön plana çıktığında, araştırmacının olaylar üzerinde çok az bir müdahale şansının olduğunda ve gerçek yaşamla ilgili olgulara odaklanıldığında tercih edilen bir stratejidir”. Araştırmada elde edilen verilerle, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı değerlendirilirken, bir program değerlendirme modeli olan Eisner’in Eğitsel Eleştiri Modeli temel alınmıştır. Araştırma verileri toplanırken Eisner’in Eğitsel Eleştiri Modeli’nden yararlanılmış ve bulgular, modelde yer alan betimleme, yorumlama, değerlendirme ve temalaştırma boyutları dikkate alınarak sunulmuştur (Eisner, 1998’ den aktaran Saraçoğlu, 2010, 109-110).

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Zonguldak ilinde bulunan ve dört ayrı ortaokulda görev yapan sekiz Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni (n=8) oluşturmuştur. Çalışmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır ve 8 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme soruları aracılığıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Maksimum çeşitliliği sağlamak amacıyla, cinsiyet, mesleki kıdem, önceki yıl ders yürütme gibi ölçütler göz önüne alınarak görüşme yapılmıştır. Çalışmada, katılımcıların gönüllülük kriteri önemsenmiş ve görüşme onlar tarafından belirlenen zamanda ve mekânlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların izinleri doğrultusunda ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Elde edilen kayıtlar, veri kaybını engellemek adına, görüşmelerin hemen ardından yazıya geçirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyeti	Mesleki Kıdem
Ö1	Erkek	24 yıl
Ö2	Kadın	13 yıl
Ö3	Erkek	23 yıl
Ö4	Erkek	13 yıl
Ö5	Erkek	12 yıl
Ö6	Erkek	14 yıl
Ö7	Erkek	16 yıl
Ö8	Kadın	11 yıl

Tablo 1. incelendiğinde, öğretmenlerin ikisinin kadın, altısının da erkek olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerin hepsinin 2017-2018 eğitim-öğretim yılında güncellenerek uygulanmaya başlanan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin içeriği hakkında bilgisi vardır. Çünkü tüm öğretmenler mesleklerinde 10 yıl üzerinde deneyime sahiptirler ve önceki yıllarda uygulanan 5. Sınıf

Sosyal Bilgiler dersini yürütmüşlerdir. Dolayısıyla uygulanan bir önceki program ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılında sunulan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programını, programın öğeleri olan “içerik, kazanımlar, öğrenim durumları ve değerlendirme” açısından karşılaştırabilecek donanıma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Verilerin toplanması ve analizi

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve yarı yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, program öğelerine dönük değerlendirme kriterleri ve ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır (Karasar, 2002; Balcı, 2010). Programın “hedef, içerik, eğitim durumları ve ölçme – değerlendirme” boyutları ile ilgili yedi adet görüşme sorusu hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular ile ilgili dört alan uzmanının görüşleri alınmış ve önerileri doğrultusunda görüşme soruları yeniden düzenlenerek, sekiz katılımcı ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler esnasında elde edilen ses kayıtları ve gözlem notları, bilgisayar ortamında yazıya aktarılarak analiz edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır. (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada, programın öğeleri ve araştırma soruları göz önüne alınarak bir çerçeve oluşturulmuş, oluşturulan bu genel çerçeve temelinde yapılan kodlamalar (Strauss ve Corbin, 1990) kullanılmış, alt problemler tematik olarak betimlenmiş ve katılımcı görüşleri yorumlanmıştır. Çalışmada, “Mesleki tecrübe, Programın Kazanımlar Boyutu, Programın İçerik Boyutu, Programda Eğitim Durumları-Öğretim Süreç Boyutu, Programda Değerlendirme ve Ölçme Boyutu, Programın Etkililiği ve Programa Dair Öneriler” olmak üzere yedi tema belirlenmiştir. Belirlenen temalar doğrultusunda, Eisner modelinin dört aşamasından üçü (Betimleme, Yorumlama ve Değerlendirme) kullanılmış ve araştırmanın bulgular kısmı oluşturulmuştur. Eisner modelinin son basamağı olan Temalar ise araştırmanın son bölümünde yer almıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Betimleme

2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hem öğrenme alanları hem de kazanımlar açısından güncellenmiştir (TTK, 2017). İşbirlikli öğrenme stratejileri ve Çoklu Zeka Kuramı'nı temel alarak hazırlanmış yeni öğretim programı, içinde yaşadıkları toplumun değerlerine bağlı, kültürel kimliklerinin ve sorumluluklarının bilincinde olan, medya okuryazarlığı, bilim ve teknoloji noktasında donanımlı, eleştirel düşünebilen, yaratıcı bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2017). Öğrencilerin aktif katılımını cesaretlendiren ve yapılandırmacı yaklaşıma göre şekillendirilen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, öğrenme alanları göz önüne alındığında, öğrencileri hem “etkin vatandaş” hem de “dünya vatandaşı” olma noktasında

geliştirebilecek kazanımlara sahiptir. Uygulama ve içerikte mevcut olan aksaklıklar çözüldüğü takdirde, programın başarılı biçime uygulanması mümkündür.

Bu bölümde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Eisner Eğitsel Eleştiri Modeli'ne göre değerlendirilmiş ve bulgular modelin aşamaları olan “betimleme, yorumlama, değerlendirme” başlıkları altında ele alınmıştır. İçerik analizi yoluyla elde edilen kodlamalara göre oluşturulan temalar, yorumlanmıştır.

Mesleki Tecrübe

Katılımcılar mesleki tecrübe açısından sosyal bilgiler alanında en az 11 yıl olmak üzere çalışmış olan öğretmenlerdir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, alanında deneyimli kişilerle görüşüldüğü açıktır. Dört farklı okulda yapılan görüşmelere katılan katılımcıların hepsi, daha önce 5. Sınıf Sosyal Bilgiler derslerini yürütmüş oldukları için yeni program ile eski programı karşılaştırma noktasında yeterli bilgiye sahip oldukları görülmüştür.

Programın Kazanımlar Boyutu

Programın kazanımlar boyutu ile ilgili katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde; beş katılımcı, kazanımların net bir biçimde ifade edildiğini belirtmişlerdir. İki katılımcı ise kazanımların tam olarak net olmadığını ve ifade ediliş şekillerinin çok uzun olduğunu söylemişlerdir. Bir katılımcı ise kazanımların netliği ile ilgili görüş bildirmemiştir. Genel olarak bakıldığında; tüm katılımcılar kazanımların güncel ve günlük yaşamda kullanılacak bilgi ve becerileri içerdiği görüşünü paylaşmaktadırlar. Bir önceki program ile karşılaştırıldığında kazanım sayılarının azaltıldığı gözlenmektedir. Kazanım sayıları azaltılırken, aslında bazı kazanımların birleştirilerek tek bir kazanım şeklinde ifade edildiği görülmüştür.

Programın İçerik Boyutu

Öğrenme Alanları

Programda içerik, ünite kavramından ziyade öğrenme alanları şeklinde ifade edilmiştir. Öğrenme alanları tarih, coğrafya, arkeoloji, sosyoloji, psikoloji vb. gibi birçok disiplinden faydalanarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla tüm katılımcıların da belirttiği gibi öğrenme alanları disiplinlerarası bir yaklaşım esas alınarak hazırlanmıştır. İçerik hazırlanırken tamamen güncel konulardan faydalanılmıştır. (Postane işlemlerinde drone kullanımı vb. gibi). Bir başka deyişle; program hazırlanırken, içerik yaşama görelilik ilkesi benimsenerek hazırlanmıştır. Tüm öğrenme alanları katılımcılar için önemli görülmeyle beraber, “Teknoloji ve Bilim” konusu ayrı bir önem taşımaktadır. Teknolojik gelişmelerin hayatımızın her alanında mevcut olması, kaçınılmaz olarak yaygın internet kullanımını da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, küçük yaşlardan itibaren çocukların güvenli internet kullanımı noktasında bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca

tüm katılımcılar, öğrenme alanı başlıklarının öğrencilerin ilgisini çektiğini ve kazanımlarla örtüşüğünü belirtmişlerdir. Sadece bir katılımcı, içerik ve kazanımların birbiri ile uyumlu olmadığı kanısındadır. Çıkarılan içerikler mevcutken yerine yeni eklenen içerik olmuştur. Katılımcıların en çok dile getirdiği ve yeni programda kaldırılmasından rahatsızlık duydukları içerik “Atatürk İlke ve İnkılapları” konusudur. Konunun tamamen kaldırılması yerine basitleştirilerek ve daha somutlaştırılarak (örn. Atatürk ve Çocuk Sevgisi vb.) programda yer alması gerektiğini savunmaktadırlar. Öğrenme alanı başlıkları ilgi çekici olmasına rağmen yaş seviyesine uygun olmayan (Uygarlıklar ve Medeniyetler gibi) çok soyut biçimde işlenmiş öğrenme alanları da mevcuttur ve bu durumun problem yarattığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, program hazırlanırken bazı konu içerikleri gözönüne alındığında, yaşa görelilik ilkesinin dikkate alınmadığı söylenebilir.

Öğretim materyali

Bir önceki ders kitabı ile karşılaştırıldığında yeni öğretim materyali kuşe kağıda basılmış, kaliteli baskıya sahip, renkli bir kitap görünümündedir. Tüm katılımcılar kitap içindeki görsellerin çok renkli ve ilgi çekici olduğunu belirtmişlerdir. Görseller daha büyük hale getirilip, metinlerin boyutu azaltılmıştır. Tüm katılımcılar, kavramları öğretirken görsellerden çok yoğun biçimde faydalandıklarını belirtmişlerdir. 5.sınıf yaş seviyesi düşünüldüğünde, görsellerin ilgi çekici olması ve daha fazla yer alması öğrenci için daha etkilidir. Çünkü öğrenciler yaş seviyesi itibari ile henüz somut işlemler döneminde buldukları bir süreçtedirler. Öğretim materyali ile ilgili olumlu düşüncelere rağmen, tüm katılımcılar kitap tasarımı ile ilgili eleştiride bulunmuşlardır. Görsellerin ve metinlerin birbirinden kopuk ve karmaşık olduğu ve bu nedenle kitabın iç dizaynında dağınık bir görüntü olduğu noktasında ortak bir kanaat sergilemişlerdir. Ayrıca kullanılan birçok metnin dilinin, seviyeye göre çok karmaşık ve ağır olduğu ifade edilmiştir. Metinler hikayeleştirilerek anlatılmış fakat aşırı detay verildiği için belli bir noktada öğrenci için sıkıcı hale gelmektedir. Aynı zamanda verilen detaylar nedeniyle, katılımcılar öğrencinin konunun asıl vermek istediği mesajı kavrayamadığını ifade etmişlerdir. Kısacası, metinler çok fazla bilgi içermekte ama kazanımın asıl edindirmeye çalıştığı bilgi ve beceriyi tam olarak yansıtamamaktadır.

Tüm katılımcıların en olumlu bulduğu gelişme ise; daha önceki programda ders kitabından ayrı olan etkinlik kitabının, bu kitapta öğrenme alanlarının sonuna eklenmiş olmasıdır. Çünkü ayrı bir kitap olarak sunulduğunda öğrenci bazen yanında getirmemekte ya da öğretmen eve verdiği ödevi kontrol edecek zaman ayıramamaktadır. Dolayısıyla konunun pekiştirilmesine yönelik etkinlikler tam anlamıyla yapılamamaktadır. Oysa bu yeni öğretim materyalinde tüm etkinlikler öğrenme alanlarının sonuna eklenen “Neler Öğrendik?” bölümü ile pekiştirilmekte ve daha önceki engeller ortadan kaldırılmaktadır.

Ayrıca ders kitabı dışında da EBA ya da Okulistik gibi eğitim sitelerinden faydalanılmaktadır.

Programın Eğitim Durumları ve Öğretim Süreci Boyutu

21. yüzyılda gerçekleşen teknolojik değişim, bilgi çağını da beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, toplumların devamlılığını sağlamak için ihtiyaç duyulan insan profili de yeniden tanımlanmıştır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konulan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı da katılımcıların belirttiği gibi günün koşullarına uygun olarak hazırlanmıştır. Katılımcılar, programın yenilikçi, teknolojik ve bilimsel gelişmeler noktasında bilgi verici, öğrencilerin problem çözme ve kritik düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik, onları sosyal anlamda geliştirmeyi hedefleyen ve manevi değerlerin aktarılmasının önemine vurgu yapan bir program olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar. Öğrenci merkezli ve yaşama görelilik ilkesi temel alınarak hazırlanmış olan programda güncel konular yer almakta ve öğrencinin yaparak-yaşayarak öğrenmesi önemsenmiştir. Bir önceki programa göre daha basitleştirilerek hazırlanmıştır. Fakat tüm katılımcıların da görüş birliğine vardığı üzere; hedeflenen kriterler uygulamaya çok yansımamaktadır. Her ne kadar öğrenci merkezli bir program olsa da ders saatinin az olması ve öğretim materyaline ek olarak yapılan etkinlikler nedeniyle işbirliğine yönelik çok fazla aktivite yapılamamaktadır ve öğrencinin aktif katılımını kısmen engellemektedir. Dolayısıyla soru-cevap, sunuş yolu, akıllı tahta etkinlikleri daha yoğun olarak kullanılmaktadır. Özetlemek gerekirse; öğrenci merkezli olarak sunulan program aslında uygulamada tam anlamıyla “öğrenci merkezli” olma işlevini gerçekleştirilememektedir.

Programın Eğitim Durumları ve Öğretim Süreci Boyutu ile ilgili iki katılımcı da farklı bir boyuta dikkat çekmiştir. Öngörülen bazı etkinliklerin tüm okulların ve bölgelerin fiziksel şartlarına, öğrencilerin hazır bulunuşluğuna uygun olmadığını dile getirmişlerdir. Bazı resmi prosedürler de öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmesine ciddi anlamda engel olmaktadır. Ayrıca bir diğer olumsuzluk ise; sınav sistemi tamamen teste yönelik olduğu için, katılımcılar eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik aktiviteler yerine öğrencileri test sistemine adapte etmek zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum da yine öğrencilerin aktif katılımından ziyade öğretmen merkezli uygulamalara yön vermektedir.

Programın Değerlendirme ve Ölçme boyutu

Öğretmenlere rehber olabilecek bir öğretmen kılavuzu sağlanmadığı için öğretmenlere bir değerlendirme kriteri de sunulmamıştır. Dolayısıyla, zümrelerde alınan kararlar doğrultusunda katılımcılar kendi değerlendirme kriterlerini belirlemişlerdir. Öğrenilen bilgileri değerlendirebilmek adına; klasik sınavlar, ders içi performanslar, proje ödevleri, portfolyolar, öğrenci sunum değerlendirmeleri, ödev kontrol çizelgeleri, ders içinde öğrenciden anlık alınan yanıtlar değerlendirme ölçütü olarak kullanılmaktadır. Ayrıca öğrenme alanlarının sonunda yer alan “Neler Öğrendik?” bölümü de anlık dönüt sağlamak adına tüm katılımcılar tarafından verimli biçimde kullanılmaktadır.

Programın Etkililiği

Uygulamaya konulan program hakkında katılımcıların genel olarak olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Yapılan değişiklikleri etkili bulmakla beraber çok fazla eksiğin var olduğunu dile getirmişlerdir. Ama yine de uygulayıcıların fikirleri doğrultusunda yapılacak değişikliklerin, programın etkililiğini arttıracaklarını belirtmişlerdir. Programın temel felsefesi öğrenci merkezli ve yapılandırmacılık yaklaşımına uygun hazırlanan bir önceki programla aynıdır. İçerik anlamında da büyük çoğunlukla öğrenme alanlarının benzer olduğu tespit edilmiştir. Fakat çıkartılan ve yeni eklenen öğrenme alanları da mevcuttur. Soyut olduğu için çıkartılan öğrenme alanlarının yerine konulan ve yine çok fazla soyut kavramlar içeren “Uygurliklar ve Medeniyetler” öğrenme alanı bu noktada katılımcılar tarafından eleştirilmektedir. Program sarmal bir yaklaşımla ve içerik anlamında öğrencilerin seviyesine uygun olarak hazırlanmıştır. Katılımcıların geneli yeni uygulamaya konulan programın bir önceki programa göre daha geniş konu alanına sahip olduğunu belirtirken bir katılımcı ise önceki programı daha etkili bulunduğunu belirtmiştir. Yine aynı katılımcı, konular arasında bağlantı kurmanın öğrenciler için güç olduğunu ve programda önerilen etkinliklerin bölgesel farklılıkları ve okulların fiziksel şartlarını dikkate almadığını ifade etmiştir. Bir diğer katılımcının görüşü ise programın günümüz dünyasında gerçekleşen değişimi çok fazla yansıtmadığı yönünde olmuştur.

Programın yürürlüğe konulmasından önce uygulayıcılara hizmetiçi eğitim verilmiştir. Bu eğitime katılan 2 katılımcı da seminerin etkili olmadığını, sorularına tam olarak yanıt bulamadıklarını belirtmişlerdir. Programın etkililiği noktasında alınan bir diğer görüşe göre; öğretmenlere uygulama noktasında rehberlik edebilecek bir “Öğretmen Kılavuz Kitabı’nın uygulayıcılara sağlanmamasıdır. Bu noktada zümre kararlarına göre hareket edilmiş ve bu durumun da ülke genelinde yeni programın uygulanma sürecinde problemlere neden olabileceği belirtilmiştir. Katılımcılar, özellikle alanda yeni ve deneyimsiz öğretmenler için böyle bir kılavuza ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Dair Öneriler

Programların etkili biçimde yürütülmesi noktasında uygulayıcılardan alınan dönütler çok büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmaya katılan sekiz katılımcı da programın öğeleri noktasında çeşitli öneriler getirmişlerdir. Öncelikle genel olarak iletilen öneri; soyut konuların daha somut biçimde öğretim materyalinde yer alması gerektiği noktasındadır. Aynı zamanda programa dâhil edilmeyen Atatürkçülük konularının da seviyeye uygun bir şekilde yeniden programa dâhil edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Konu içeriklerinin gözden geçirilip, ders kitabının zenginleştirilmesi gerekliliği de bir diğer öneri olarak ileri sürülmüştür. Çok fazla detaya boğulmuş metinler yerine kısaltılmış örneklerin yer aldığı, ilgi çekici ve görsellerle zenginleştirilmiş içeriğin daha etkili olacağı belirtilmiştir.

Metinlerin karmaşıklığı ve kazanımı tam olarak yansıtmaması nedeniyle ise; metinlerin sadece kazanım üzerinden detaylandırılıp, kısa örneklerle açıklanması gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda hazırlanan içerik öğrencilerin seviyelerine ve hazırbulunuşluklarına hitap etmelidir. İçeriğe bağlı etkinlik örneklerinin de artırılması gerektiği belirtilmiştir. Tüm uygulayıcılara rehber olabilecek ortak bir etkinlik bir kitapçığına ihtiyaç duyulduğu aynı zamanda “Öğretmen Kılavuz Kitabı” yayınlanması gerektiğini de vurgulamışlardır. Ders saatlerinin artırılması ise işbirliğine ve yaparak-yaşayarak öğrenmeye dayalı daha fazla etkinliğin yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Kazanımların net ifade edilmediğini belirten bazı katılımcılar da kazanımların sınırlarının daraltılması gerektiğini ya da kazanıma bağlı alt kazanımların da oluşturulabileceği önerisini getirmişlerdir. Ayrıca, kazanımları işaret eden bilgilerin koyu, italik ya da madde şeklinde ifade edilmesi öğrencilerin o noktaya odaklanmasını sağlayıp, dikkat çekilen bilgiyi daha iyi kazanabileceklerini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda öğrenme alanları sonunda oluşturulacak ve özet niteliği taşıyan "Bunları biliyor muydunuz?" gibi bir bölümün dâhil edilebileceği önerisi sunulmuştur.

Uygulayıcıların eleştirdiği bir diğer nokta ise program geliştirilirken, uygulayıcıların görüşlerinin çok fazla dikkate alınmadığı noktasındaydı. Bu nedenle program geliştirme sürecine tüm paydaşların katılması ve programların uygulamaya konulmadan önce program geliştirme uzmanları tarafından uygulayıcılara rehberlik etmesi programların etkililiğini arttıracaktır.

Yorumlama

Araştırma sorularına verilen yanıtlar incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili olumlu görüş belirtmişlerdir. Öğrenci merkezli olarak tasarlanmış programda, kazanımlar net bir biçimde ifade edilmiş ve öğretmenlere rehberlik etmektedir. Birçok disiplin kazanımlar anlamında basitleştirilmiş biçimde sunulmuştur. “Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Bilim, Teknoloji ve Toplum, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar” başlıkları ile sunulmuş olan öğrenme alanları gözden geçirildiğinde, öğrencileri 21. yüzyılın küresel vatandaşları olarak yetiştirmenin hedeflendiği görülmektedir. Yaşama görelilik ilkesini yansıtan içerik, bu bağlamda kazanımları desteklemektedir. Fakat önerilen ders materyalinde seviyeye uygun olarak hazırlanmamış içerik, kazanımların hedeflendiği ölçüde gerçekleştirilemediğini göstermektedir. Aynı zamanda hem araştırmacıların gözlemleri hem de öğretmenlerin ifadeleri doğrultusunda seviyeye göre renkli görsellerin yer aldığı ders kitabının, metinsel anlamda hem karmaşık terimler içerdiği hem de birçok bölümde görseller ile metinler arasında ilişkinin zayıf olduğu söylenebilir.

Fiziksel yetersizlikler ve ders saatlerinin az olması ise öğrencilerin ders içerisinde projeler üretebilmelerine ya da takım çalışmaları gerçekleştirmelerine izin vermiyor. Bu durumda hedeflenen aktif öğrenmenin büyük oranlarda uygulanabildiğini ifade etmek mümkün görünmemektedir.

Uygulamaya yeni konulan program ile ilgili bir öğretmen kılavuzunun olmaması özellikle alanda yeni öğretmenler için çok ciddi problemlere neden olabilir. Uygulama noktasında rehber olacak olan öğretmen kılavuzunun eksikliği hedeflenen kazanımlara etkin biçimde ulaşmayı engelleyecektir. Kılavuzun eksikliği, derslerini çok daha geleneksel yöntemlerle işleyen öğretmenlerin öğrenci merkezli etkinlikleri yaratırken güçlük yaşamasına neden olacaktır. Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlar; programın revizyonu ile ilgili çabaların olumlu olduğunu ama yeterli olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, programın etkin bir biçimde uygulanabilmesi adına, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programı ile ilgili yapılan program değerlendirme çalışmalarının değerlendirilip, mevcut aksaklıkların giderilmesinde fayda vardır.

Değerlendirme

Genel anlamda değerlendirildiğinde yeni Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programı tüm katılımcılar tarafından olumlu bulunmaktadır, ancak yapılan değişiklikler yeterli görülmemektedir. Program, yapılandırmacı yaklaşıma göre şekillendirilmiş ve öğrenci merkezli bir programdır. Ama ders saatinin yeterli olmaması ve bazı etkinliklerin hem fiziksel hem de resmi engeller nedeniyle uygulanamamasından dolayı uygulamada öğrenci merkezli olarak görülmemektedir. En çok eleştiri alan nokta ise öğretim materyalinin görsel anlamda tasarımı ve metinlerin karmaşıklığı noktasındadır.

Temalaştırma (Sonuç)

Bu çalışmada, alanlarında uzman sekiz sosyal bilgiler dersi öğretmeni 2017-2018 eğitim öğretim yılında yapılandırmacı yaklaşıma göre şekillendirilmiş ve uygulamada birinci yıl olan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile ilgili görüşlerini ortaya koymuşlardır.

Elde edilen veriler ışığında, uygulamaya yeni konulan programın bir önceki programdan ayrılan yönleri olduğu ve öğrenci merkezli aktivitelerin yoğunluğunun daha fazla olduğu yönündedir. Bir başka deyişle, Sosyal bilgiler dersinde öğrenme ortamları yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır. Teorik olarak hedeflenen; gerçek yaşam durumları sunarak öğrencileri, sorgulama, araştırma ve problem çözmeye yönlendirerek bilginin yapılandırılmasını sağlamaktır. Öğretim programında yer alan kazanımlar, öğrencilerin işbirlikli öğrenme yöntemlerini kullanarak hem bireysel hem de akran öğrenmesi yoluyla bilginin içselleştirilmesi ve yapılandırılmasını destekleyecek şekilde oluşturulmuştur. Fakat elde edilen bulgular, uygulamada öğrenci merkezli etkinliklerin hedeflendiği ölçüde gerçekleştirilemediğini ortaya koymaktadır. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf ders saatlerinin, öğretim programında sunulan öğrenme alanlarındaki etkinlikleri uygulama noktasında yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin öğretim programını tamamlama noktasında baskı hissediyor olmaları, tüm etkinliklerin etkili biçimde yapılmasını engellemektedir. Yapılandırmacı yaklaşımda, öğrenme ortamının ve etkinliklerin titizlikle düzenlenip, planlanması gerekmektedir. Bu noktada öğretmen, öğretene rolünden sıyrılıp, mentor ve rehber rolünü

üstlenmesi gerekmektedir. Kazanımlara yönelik etkinliklerin net bir biçimde belirlenmesi, otantik öğrenme etkinliklerinin oluşturulması, yaşama dair problemlerin ve metinlerin sunulması öğrencilerin aktif katılımını gerçekleştirmek için büyük önem taşımaktadır (Fosnot, 1996). Dolayısıyla yapılandırmacı öğretmenler, etkinlikleri planlarken öğrencilerin ön bilgilerini kullanabilecekleri, işbirlikli biçimde çalışarak problemleri tartışabilecekleri ve bunu gerçekleştirirken de kendi öz değerlendirmelerini yaparak, yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirebilecekleri etkinlikleri planlamaya özen göstermelidirler. Ayrıca grup çalışmaları esnasında, öğretmenler gözlem yaparak, öğrencilerin sorun yaşadığı noktalarda destek olması gerekmektedir. Öğrencileri, soru sormaya teşvik ederek, hipotezler üretmeleri ve farklı disiplinlerden yararlanarak problemlere çözüm bulmaları noktasında cesaretlendirmeleri anlamlı öğrenmeyi pekiştirecektir. Görüldüğü üzere yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenen öğrenme ortamlarında, öğretmenlerin üstlendikleri rol oldukça büyük çaba gerektirmektedir. Yeni öğretim programı, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı ile programdaki öğelerin niteliksel olarak geliştirilmesini hedeflemektedir. Ancak programda yapılan değişikliklere rağmen, ders saatleri, öğrenme ortamındaki fiziki şartlar ve öğrenci sayılarının çok fazla olması nedeniyle öğretmenler, kendilerine düşen rollerin çok fazla değiştiğine inanmamaktadırlar. Araştırmada elde edilen bulgular, teoride yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan kazanımların, uygulamada yine daha fazla sunuş yolu ile öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığını göstermektedir. Öğretmenlere sunulan hizmetiçi eğitimlerin etkili bir biçimde gerçekleştirilip; zamanı etkin kullanma, proje tabanlı ve işbirlikli öğrenme etkinlikleri, yansıtıcı düşünme becerileri gibi alanlarda öğretmenlerin geliştirilmesini sağlayarak bu mevcut problemin aşılabileceği düşünülmektedir.

Programda öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve değerlere yönelik kazanımların net biçimde ifade edildiği görülmektedir. Ayrıca öğretmenler, öğrenme alanlarında sunulan temaların da öğrencilerin ilgilerini çekecek seviyede olduğunu ama ders kitabındaki metinlerin öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu ve öğrencilerin metinler ve içerik arasındaki bağı kurmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla öğrenme alanları ile ilgili metinler ve içeriğin uyumunun yeniden gözden geçirilip, hem görsellerin hem de metinlerin yeniden düzenlenmesi, yaş grubu itibarı ile öğrencilerin daha somut bir biçimde bilgiyi anlamlandırılmalarına olanak sağlayacaktır. Sosyal Bilgiler dersinin temel hedeflerinden biri anlamlı öğrenmeyi destekleyen nitelikte olmasıdır. Bu nedenle verilen içeriğin de kavramsal olarak ön öğrenmeleri destekleyen nitelikte olması gerekmektedir. Oysa ders kitabında da tespit edildiği üzere, neredeyse tüm öğrenme alanlarında 5. Sınıf yaş seviyesinin çok üzerinde kavramlar kullanıldığı ve bu durumun da içeriğin anlaşılmasını engellediği görülmüştür. Dolayısıyla metinlerdeki kavramların karmaşıklığı konuya yönelik ilgiyi ve motivasyonu da azaltmaktadır.

Değerlendirme boyutu ile ilgili elde edilen verilere göre ise; öğretmenlere bir rehberlik kılavuzu verilmediği için öğretmenlerin yine bir önceki programdaki gibi geleneksel değerlendirme

yöntemlerini kullandıkları görülmüştür. Klasik sınavlar, proje ödevlerinin yanında portfolyo ya da grup etkinlikleri gibi yapılandırmacı yaklaşımın gerektirdiği “sürece yönelik değerlendirme” yöntemlerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

Öğrenme alanları temalar şeklinde sunulduğu için programın tematik bir yaklaşım çerçevesinde hazırlandığı ve her öğrenme alanı içinde coğrafya, tarih, ekonomi, arkeoloji, teknoloji, bilim gibi farklı disiplinlerden faydalandığı tespit edildiği için programın disiplinlerarası yaklaşıma göre hazırlandığı söylenebilir. Bu durum da öğrencilerin, verilen yaşamsal durum ve olguları birbiri ile ilişkilendirerek, farklı bakış açıları çerçevesinde yorumlayabilmelerine imkân vermektedir.

Program genel olarak değerlendirildiğinde, programın vizyonunda açıklandığı üzere öğrenme alanları ve kazanımlar açısından 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasını destekleyecek niteliktedir. Öğrenci merkezli olarak hazırlanan program, uygulamada öğrencilerin yaparak–yaşayarak, gözlemleyerek bilgiyi yapılandırmasını hedeflemektedir. Fakat metinlerin güçlüğü, sosyal bilgiler dersine ayrılan sürenin etkinlikler için yeterli olmaması, öğrenci seviyesine göre soyut içeriğin çok olması ve öğretmen denetiminin yoğun bir biçimde kullanılması gibi nedenlerle, öğrencilere yaparak ve yaşayarak öğrenme fırsatı hedeflendiği ölçüde sunulmamaktadır.

Özetlemek gerekirse, programın öğrenci merkezli olarak tasarlanması, güncel yaşamla ilişkili içeriğe sahip olması, kazanımların açık ve net bir dil ile ifade edilmesi programın olumlu yönleri olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, güncelleştirilmiş program, disiplinlerarası bir anlayışa göre yapılandırılmıştır. Program ile ilgili tespit edilen diğer olumlu noktalar ise; ders kitabının renkli ve ilgi çekici olması, etkinlik kitabının ders kitabı içerisinde yer alması, yenilikçi, teknolojik ve bilimsel gelişmeler noktasında bilgi verici, öğrencilerin problem çözme ve kritik düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik, onları sosyal anlamda geliştirmeyi hedefleyen ve manevi değerlerin aktarılmasının önemine vurgu yapan bir program olması, sarmal bir yaklaşımla hazırlanması olarak belirtilebilir.

Elde edilen bulgulara göre, programın olumsuz yönleri ise; “Atatürk ilke ve İnkılapları” öğrenme alanının içerikten çıkartılması, bazı soyut konular ile birlikte yaşa görelilik ilkesine dikkat edilmemesi, metinler ve görseller arasında tam bir ilişki olmaması, öğretim materyalinin iç dizaynının karmaşık olması, metinlerde kullanılan kavramların oldukça karmaşık olup metni anlamayı güçleştirilmesi olarak tespit edilmiştir. Ders saatlerinin yetersizliği nedeniyle öğrenci merkezli etkinliklerin yeterince uygulanamaması, resmi prosedürlerin okul dışı etkinlikler ile yaparak–yaşayarak öğrenmeye katkı sağlayamaması, mevcut bir öğretmen kılavuzu olmaması ve özellikle alanda yeni öğretmenlerin bu nedenle güçlük yaşayacak olması, program geliştirilirken uygulayıcıların görüşlerinin dikkate alınmaması, program uygulamaya konulmadan önce verilen hizmetiçi eğitimin uygulayıcılar tarafından etkili bulunmaması, katılımcılar tarafından programa yönelik belirtilen diğer olumsuz noktalardır.

Sonuç olarak, Eğitsel Eleştiri Modeli'nin son aşaması olan "Temalar", verilerden elde edilen olumlu ve olumsuz bulgular çerçevesinde programın etkililiği ve uygulanabilirliği ile ilgili karar verme basamağıdır. Yeni sosyal bilgiler programının "hedef, içerik, eğitim durumları, değerlendirme süreci" aşamaları göz önüne alındığında uygulamada bazı problemler yaşanmasına rağmen, yapılan değişimler programı uygulanabilir kılmaktadır. Program ile ilgili düzenli olarak yapılacak değerlendirmeler aracılığıyla uygulamadaki sorunlar aşılacak, uzun vadede daha etkili bir program şekline dönüştürülebilir.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Program değerlendirme çalışmalarının düzenli bir biçimde yapılması ve tüm paydaşların görüşlerinin dikkate alınması, uygulamada daha etkili bir programın ortaya çıkmasını sağlayacaktır.
2. Öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerin ihtiyacı karşılayacak bir biçimde yapılandırılması gerekmektedir.
3. Sosyal bilgiler ders saati, öğrenci merkezli etkinliklere olanak sağlayacak şekilde arttırılabilir.
4. Tasarlanan etkinliklerde okulların fiziksel şartları ve bölgesel faktörler dikkate alınmalıdır.
5. Ölçme ve Değerlendirme kriterleri ile ilgili öğretmenlere ayrıntılı bilgi ve içerikler verilebilir, bunun yanı sıra, öğretmenler için bir öğretmen kılavuzu hazırlanabilir.
6. Yaşa görelilik ilkesi göz önüne alınarak, öğretim materyalindeki soyut içerik azaltılabilir.
7. Öğretim materyalinin tasarımı gözden geçirilerek metinlerin sadeleştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Airasian, P. W. & Walsh, M. E. (1997). Constructivist cautions. *Phi Delta Kappa*,78(6), 444-449.
- Applefield, J. M., Huber, R., & Moallem, M. (2000). Constructivism in theory and practice: Toward a better understanding. *High School Journal*, 84 (2), 35-53.
- Balcı, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. (8.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Brooks, J.G. & Brooks, M.G. (1993) *In Search Of Understanding: The Case for Constructivist Classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Chen, C. (2003). A constructivist approach to teaching: implications in teaching computer networking. *Information Technology, Learning and Performance Journal*, 21(2), 48-64.
- Çınar, İ. (2010). Eğitim ve Millî Güç Unsurları. *Eğitim Dergisi*, Sayı: 27. <http://www.egitim.gen.tr/site/arsiv/62-sayi-27/513-milli-guc-unsurlari.html> Erişim tarihi: 23.04.2018.

- Doğanay, A. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* İ Editör: C. Öztürk ve D. Dilek. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Eisner, E.W. (1985). *The Educational Imagination: On the design and evaluation of school programs*. New York: Macmillan Publishing.
- Erdoğan, M. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Tasarlanmış Sosyal Bilgiler Sınıfına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evin, İ. & Kafadar, O. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), Fasnot, C. T. (Ed.). (1996). *Constructivism: Theory, perspectives, and practice*. New York: Teachers College Press. 93–304.
- Henson, K. (2006). *Curriculum planning: integrating multiculturalism, constructivism and education reform*. New York: Waveland.
- Jadallah, E. (2000). Constructivist learning experience for social studies education. *The 19. Social Studies*, 91(5), 221-225.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Lickona, T. (1991). The return of character education. *Educational Leadership*, 51(3), 6-11.
- Michaelis, J. U. & Garcia, J. (1996). *Social studies for children: A guide to basic instruction*. 11th Edition. USA: Allyn and Bacon.
- McCay, K. (2007). Constructivist approach: Improving social studies. (ED499380) <http://www.eric.ed.gov> adresinden 18.02.2008 tarihinde alınmıştır.
- MEB (1973). Milli Eğitim temel kanunu. Erişim Tarihi:21.07.2018. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>.
- MEB (2017). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). Ankara, 2017.
- NCSS (1992). *A vision of powerful teaching and learning in the social studies. Building social understanding and civic efficacy. Position statement*. Washington DC: : National Council for the Social Studies.
- Öztürk, C., Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ornstein, A. ve Hunkins, F. (1998). *Curriculum Foundations, Principles And Issues*. Third Edition, Allyn and Bacon, Boston.
- Ormrod, J. E. (2006). *Essentials of educational psychology*. Ohio: Pearson Prentice Hall.
- Pressley, M., Harris, K. R. & Marks M. B. (1992). But Good Strategy Instructors Are Constructivists!. *Educational Psychology Review*, 4(1), 3-33.
- TTK (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine... Ankara, 18 Temmuz 2017. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf.
- Worthern, B. R., Sanders J.R. & Fitzpatrick, J. L. (1997). *Program evaluation alternative approaches and practical guidelines*. Newyork: Longman Inc.

Zamanian M., Kashkouli S. M. (2015). Sorour seddighi book review: designing language and teaching curriculum: based on nation and macalister's (2010). *International Journal of Educational Investigations*, 2(2), 147-161.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

Rapid changes and developments with technology have brought about changes in education methods and philosophies as in all fields. In order to adapt to current developments and to train individuals in this direction, curriculum should be redesigned to include current information (Henson, 2006; Zamanian, Kashkouli and Seddighi, 2015). The Social Studies Course, in which the situations of daily life are presented on the basis of different disciplines, should be organized in such a way as to enable students to learn their social norms, rights and responsibilities rather than teaching the concepts (Jadallah, 2000). For this reason, following the revision works completed in the 2015-2016 academic year, the Social Studies Course Curriculum has been gradually implemented from the fifth grade and changes were also made in the content dimension of the objectives and learning areas (TTK, 2017).

Purpose of the Study

The aim of this study is to evaluate the curriculum of the 5th grade Social Studies course in 2017-2018 academic year by means of Eisner Educational Connoisseurship and Criticism Model.

Methodology

The case study of qualitative research designs was used. In the study, maximum diversity method was used for purposive sampling methods. The research was carried out in line with the opinions of eight teachers who were working at four different secondary schools in Zonguldak. In order to ensure maximum diversity, the participants were interviewed by taking into consideration the criteria such as gender, seniority. In the study, the volunteer criterion of the participants was taken into consideration and the interview was conducted at the time and places determined by them. The interviews were recorded with a voice recorder according to the participants' permissions. The semi-structured interview form developed by the researchers was used as a data collection tool. Content analysis technique was used in data analysis. The findings of the research were presented in the sub-dimensions of "Description ", "Interpretation", "Evaluation" and "Thematics" in Eisner Educational Connoisseurship and Criticism Model.

Findings, Conclusion and Recommendations

The findings of the study show that the 5th grade Social Studies course curriculum was considered generally positive by the teachers participating in the study. Another finding shows that the updated curriculum is structured according to an interdisciplinary approach. According to findings, other positive points about the curriculum are that the textbook is colorful and interesting, the activity book is included in the textbook, and it is informative in terms of innovative, technological and scientific developments. On the other hand; the findings indicate that there are some problems such as

the inability to include student-centered activities in practice, the high number of the units, the insufficient time allocated, the crowded classes and technical equipment. According to findings, the lack of attention to the principle of age relativity with some abstract issues, the lack of a full relationship between the texts and visuals, the complexity of the interior design of the teaching material are other problems about the curriculum.

However, it is thought that the curriculum will be transformed into a more effective form by overcoming the problems in the implementation phase through regular evaluations related to the curriculum.

In the light of the findings obtained from the research, the following recommendations are given:

- Regular evaluation of the curriculum and consideration of the opinions of all stakeholders will lead to a more effective program in practice.
- Social studies course hours can be increased to allow student-centered activities.
- In-service training given to teachers needs to be structured to meet the needs.
- Detailed information and contents can be given to the teachers about the criteria for assessment and evaluation, and a teacher's guide can be prepared for teachers.
- The design of the instructional material should be reviewed to simplify the texts.